

Posudek vedoucí na diplomovou práci Bc. Jakuba Vachušky

Analýza vývoje plodnosti ve vybraných zemích Evropy mezi lety 1970 a 2014 s využitím alternativních metod

Katedra demografie a geodemografie, PŘF UK

Diplomová práce Bc. Jakuba Vachušky se věnuje tématu plodnosti, což je jedna ze základních složek demografické reprodukce. V práci se zaměřuje na vývoj plodnosti ve vybraných zemích Evropy v období 1970–2014, což je období, kdy jsou v populačních datech v řadě zemí zaznamenány výrazné změny, ať už jde o prodlužující se naději dožití při narození nebo výrazný pokles v intenzitě plodnosti. Jde tak nepochybně o relevantní téma v demografickém výzkumu a vzhledem k tomu, že tyto změny a jejich dopady nejsou vždy zcela jednoznačně vysvětleny, jde o téma stále aktuální.

Téma diplomové práce je zpracováno v šesti číslovaných kapitolách, nechybí zde abstrakty, seznam obrázků a použitých zdrojů a přílohy. V úvodu je představena problematika vztahu intenzity a časování plodnosti, na kterém jsou založeny alternativní metody měření plodnosti zmíněné již v názvu práce. Druhá kapitola je členěna do dvou samostatných podkapitol a poskytuje přehled relevantní literatury k tématu. Zatímco první podkapitola se věnuje představení alternativních metod měření plodnosti, tzv. očištěnou úhrnnou plodnost na základě práce Bongaartse a Feeneyho, diskusi k transversálnímu a kohortnímu přístupu v demografické analýze plodnosti a možným omezením daných přístupů, druhá podkapitola se zabývá problematikou Druhého demografického přechodu a vývoji plodnosti v Evropě v druhé polovině 20. století s ohledem na časování plodnosti. Uvedena je řada jak zahraniční, tak české literatury, která je řádně citována, a poznatky daných výzkumů jsou dávány do souvislostí a podrobeny úvahám o jejich výhodách a omezeních. V následující třetí kapitole jsou na základě odborné literatury vymezeny odpovídajícím způsobem výzkumné otázky a hypotézy.

Data a metody, využitá v diplomové práci, jsou náplní kapitoly čtvrté. Hlavní zdroj dat je databáze Human Fertility Database, ze které byla čerpána data pro Švédsko, Norsko, Česko, Slovensko, Estonsko a Litvu v období 1970–2014. Jde nepochybně o relevantní zdroj, který zajišťuje srovnatelnost dat. Z metod byly využity míry plodnosti žen dle věku a ukazatel průměrného věku matky, a to s i s ohledem na pořadí, úhrnná plodnost a očištěná úhrnná plodnost a další ukazatele vztahující se k časování plodnosti. Vybrané ukazatele jsou s ohledem na studované téma odpovídající, ač svou povahou patří k základním nástrojům demografické analýzy. Zatímco výpočet daných ukazatelů, jak kapitola o metodice napovídá, není až tak komplikovaný, o to těžší je v případě problematiky časování jejich správná interpretace.

Kapitola pátá je nerozsáhlejší a obsahuje výsledky analýzy. První z podkapitol se věnuje problematice konstantního věkového profilu plodnosti, jde o předpoklad pro možnost využití ukazatele očištěné úhrnné plodnosti, již diskutovaný v teoretické části práce. Poté následují podkapitoly s výsledky analýzy plodnosti pro vybrané země a časové období bez ohledu na pořadí narození dítěte. Česku a Švédsku jsou věnovány další dvě podkapitoly, kde jde analýza do detailu. Vybrané ukazatele jsou analyzovány dle pořadí dítěte. Výsledky jsou uvedeny v přehledných grafech a jejich popis a interpretace jsou odpovídající. Z textu je patrné, že si autor dobře osvojil metodu syntézy, získané poznatky v rámci celé práce propojuje a dochází k vlastním závěrům, které nadále diskutuje s ohledem na fakta z relevantní literatury. Ač by mělo jít ve vědecké práci o samozřejmost, v rámci kvalifikačních prací to není v tomto rozsahu tak časté. Poslední kapitola je závěr, kde jsou shrnuty výsledky výzkumu.

Diplomová práce Bc. Jakuba Vachušky má zajímavé téma, jasně vymezený cíl práce, výzkumné otázky a hypotézy, odpovídající data a metody. Autor řádně cituje, formální úprava práce je velmi zdařilá. Jako vedoucí práce musím zmínit také to, že si téma autor vybral sám a dlouhodobě, samostatně a systematicky se výzkumu věnoval.

Diplomovou práci Bc. Jakuba Vachušky doporučuji k obhajobě.

V Praze 18.1.2021

RNDr. Olga Kurtinová, Ph.D.